

Տ. ՍԱՄՎԵԼ ԱԲԵՂԱ ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ

**ՄԱԿԱՐԱՎԱՆՔԸ
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՏԵՐ-ԳԵՒՈՐԳՅԱՆՑԻ
ՎԱՆԱՀԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ
(1872-1876 ԹԹ.)**

Քրիզոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցը Մակարավանքի վանահայրությունը ստանձնել է Գևորգ Դ. Կոստանդնուպոլսեցի Հայրապետի 1872 թ. հունվարի 3-ի թիվ 6 կոնդակի համաձայն:

Անդրադառնալով մեր ազգասեր նախնիների բարեգործությամբ կառուցված բազմաթիվ եկեղեցիների, որոնք շինվեցին միմիայն նրանց միջոցներով, իսկ այդ բերապաշտ հայորդիներին ժողովուրդը միշտ մեծարեց և նրանց անունները խոնարհումով արտասանեց, Կաթողիկոսը ցավով նշում է, որ դարերի արհավիրքներն ու տարերային աղետները դրանցից մի մասի կործանման, իսկ մյուս մասի անմխիթար ու բարձիթողի վիճակի պատճառ են դարձել:

Կոնդակում մատնանշվում է, որ հոգածության, խնամքի և վերանորոգման կարիք ունեն հատկապես Գուգարաց աշխարհի Ղազալսի թեմի հայաբնակ Դիլիջան և Սևքար գյուղերի մերձակայքում գտնվող Մակարավանքը՝ «Սուրբ Աստվածամայր» անունով, երկու մենաստանները՝ «Սուրբ Աստվածածին» և «Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ» անուններով:

Հաշվի առնելով վարդապետի փորձն ու կազմակերպչական ունակությունները՝ Կաթողիկոսը, Գրիգոր վարդապետի խնդրանքի և «քարենպատակ մտադրության» համաձայն, հայրապետական օրինանքով նրան է հանձնում ազգօգուտ այդ պաշտոնը՝ մաղթելով նրան լինել «մշակ առանց ամօթյոյ, պարզերես առաջի Աստծոյ և մարդկութեան»:

Կաթողիկոսը նորանշանակ վանահորը պատվիրում է նաև վերոհիշյալ հայաբնակ գյուղերից «ժողովել զմանկունս սիրելի ազգիս ի նոսա և

¹ ՀԱԱ, ֆ. 57, ց. 2, գ. 19, թ. 3:

² Անդ:

ուսուցանել գիարկաւոր գիտելիս եւ դաստիարակել զնոսա կրօնական ուսմամբ եւ յետ ո՛չ բազում ժամանակից պատրաստել յաջողութեամբ սան զվանական դպրոց ի վանս Մակարայ»³:

Գեւորգ Դ. Կոստանդնուպոլսեցի Կաթողիկոսի կոնդակի համաձայն՝ Սինոդը Գրիգոր վարդապետին տրամադրում է նաեւ ժապավինյալ մատյան, որտեղ պետք է գրանցեր վանական համալիրի ելքի ու մուտքի ողջ ծախսերը եւ ներկայացներ Սուրբ Էջմիածին, ինչպես նաեւ վանքապատկան կալվածքները, որոնցից ստացված արդյունքով վանահայրը կկարողանար նյութական եւ բարոյական բարձրություն ապահովել իր հոգածությամբ հանձնված եկեղեցիների համար⁴:

Իբրեւ Մակարավանքի վանահայր՝ Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գեւորգյանցի մասին տեղեկությունը փաստորեն 1872 թվականից է, սակայն, մեր համոզմամբ, Հոգեշնորհ Հայր Սուրբը հավանաբար մեկ կամ երկու տարի առաջ իբրեւ հոգևոր սպասավոր պետք է նշանակված լիներ վանքում:

Այս համոզմանն ենք գալիս այն պատճառով միայն, որ Հոգեշնորհ Հայր Սուրբը վանահայր նշանակվելուն պես չէր հաջողի, այն էլ այդ տարածաշրջանում, դրամահավաք կազմակերպել ու առանց խոչընդոտի կատարել այն աշխատանքները, ինչի մասին վկայում է համալիրի 1872-1876 թթ. ժապավինյալ մատյանը:

Կարևոր ենք համարում նշել, որ վանահոր ազգանունը Գեւորգյանցի փոխարեն հանդիպում է նաեւ Գեւորգյան ձեռով⁵, որը, սակայն, նրա անձի հետ կապված շփոթություն չի կարող առաջացնել:

Մակարավանքի ժապավինյալ մատյաններից տեղեկանում ենք, որ համալիրը մեծ ուշադրության է արժանացել հատկապես Տավուշի եւ հարակից շրջանների, ինչպես նաեւ Վրաստանի հավատացյալ բնակչության կողմից: Միայն 1872 թ. օգոստոս ամսին Հայաստանի տարբեր վայրերից Մակարավանքի այցելուների կողմից համալիրի եկեղեցիների վերանորոգման ու վանքի բակում կրթօջախ կառուցելու համար նվիրաբերվել է 172 ուրլի 43 կոպեկ⁶:

Նվիրատվությունների ցուցակից հստակ երևում է նաեւ, որ 1872 թ. սեպտեմբերից մինչև 1873-ի մարտը Մակարավանքը ուխտավորներ կամ այցելուներ գրեթե չի ունեցել:

³ Անդ:

⁴ ՀԱԱ, ֆ. 56, ց. 5, թղթ. 86, թ. 272:

⁵ ՀԱԱ, ֆ. 56, ց. 6, գ. 1640, թ. 5:

⁶ Անդ, թ. 1:

Մակարավանք, ԺԳ. դար

Խաչքար Մակարավանքի տարածքում

Առյուծի և ցուլի մենամարտի բարձրաքանդակը
Մակարավանքի գավիթի պատին

Մեր կարծիքով՝ պատճառը Մակարավանք տանող անբարեկարգ ճանապարհին է եղել, որն այսօր ևս դժվարանցանելի է դառնում ձյան և անձրևների ժամանակ: Մակարավանք տանող ճանապարհի (այն խճուղուց ձգվում է շուրջ 12 կմ) միայն 10 կմ է ասֆալտապատ, իսկ 2 կմ-ի հասնող հատվածը կրկին խոչընդոտներ է ստեղծում հավատացյալների ու գրոսաշրջիկների համար:

Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցի վանահայրության շրջանում, հատկապես՝ 1873 թ., Մակարավանքին մեծ օգնություն ցուցաբերեցին Գանձակի շրջանի եկեղեցական ծխերը:

1872 թ. հոկտեմբերի 30-ին Սինոդը քննության է առել Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցի՝ ապրիլի 22-ի և հուլիսի 19-ի գրությունները, որոնցով վարդապետը խնդրում է ստանալ Ելիզավետպոլի նահանգապետի ու Թիֆլիսի հայոց վիճակային կոնսիստորիայի թույլտվությունը՝ նրանց ենթակայության տակ գտնվող բնակավայրերում շրջելու և ի նպաստ վանքի ու կառուցվելիք կրթօջախի՝ կամավոր նվիրատվություններ հավաքելու համար:

Գրությունների մեջ նշվում է նաև, որ Մակարավանքի համալիրի եկեղեցիները բացարձակապես գուրկ են առաջին անհրաժեշտության իրերից, հանդերձանքից, գտնվում են խարխուլ վիճակում, որոնց վերանորոգության համար դրամական միջոցների մեծ կարիք կա:

Կարծում ենք, որ Սուրբ Էջմիածինն ընթացք է տվել այս գրություններին. կարելի է ենթադրել նաև, որ այս շրջանում Գանձակի տարածաշրջանի հոգևոր հովիվ Գրիգոր վարդապետ Տեր-Ստեփանյանցը և Մակարավանքի վանահայրը տարեկիցներ ու մտերիմներ են եղել, որոնց բարեկամության շնորհիվ է այդ ընդհանուր և կազմակերպված դրամահավաքը տվել գոհացուցիչ արդյունք:

Համալիրի ժապավինյալ մատյանի 1873 թ. մանրամասն գրառումներից երևում է, որ 1873 թ. սեպտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին Գանձակում հօգուտ Մակարավանքի ընդհանուր հաշվով հավաքվել է 717 ռ. 87 կոպ., որն այդ ժամանակի համար նկատելի գումար էր: Ողջ գումարը Մակարավանքի վանահայրը ստացել է հատուկ վկայագրով, որի տակ ստորագրել են Գանձակի հոգևոր կառավարության նախագահ Գրիգոր վարդապետ Տեր-Ստեփանյանցը, անդամներ Աստվածատուր քահանա Տեր-Հարությունյանցը և Գրիգոր քահանա Թումանյանցը⁷:

⁷ ՀԱԱ, ֆ. 56, ց. 5, թղթ. 87, թ. 227-229:

⁸ ՀԱԱ, ֆ. 56, ց. 6, գ. 1640, թ. 2:

Այս ժամանակաշրջանում Գրիգոր վարդապետ Տեր-Ստեփանյանցի հրավերով Գանձակ մեկնած Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցը ոչ միայն հանգանակած դրամն է ստանում, այլև՝ որոշ ապրանքներ, անասուններ: Նվիրատվության և դրամահավաքի ողջ գործընթացը եղել է շատ կազմակերպված ու խիստ շահեկան վանական համալիրի համար:

Մատյաններից տեղեկանում ենք, որ այս շրջանում մկրտության և պսակի արարողություններ գրեթե չեն եղել, գերակշռել են աղի օրհնությունն ու հոգեհանգիստ պատվիրելը: Հոգեհանգստյան պաշտոնի մասին հիշատակություն կա անգամ վանքի վիմագրության մեջ, երբ մարդիկ հատուկ օրերին իրենց ննջեցյալների համար հոգեհանգիստ են պատվիրել և վանքին նվիրատվություն կատարել գումարի, պարենի կամ անշարժ գույքի տեսքով:

Ծիսական արարողություններից ստացված գումարներով ու պարենով վանքում ապրող հոգևորականները չէին կարող գոյատևել: Նրանց ապրուստի միակ միջոցը Մակարավանքում հողագործությամբ ու անասնապահությամբ զբաղվելն էր, որի համար արդեն նախադրյալներ կային, և պայմաններ ունեին վանքի հարակից տարածքում:

Մակարավանքին նվիրատվություններ են արվել նաև հաջորդ տարիներին: 1874 թ. հունվարի 9-ին Շուլավերից (Վրաստան) Մակարավանքի վերանորոգման համար հավաքվել և նվիրաբերվել է 101 ո. 71 կոպ.: Գումարը վանահորն է փոխանցել գործերի կառավարիչ Մովսես քահանա Տեր-Գրիգորյանցը: Շուլավերում ու նրա հարակից գյուղերում հայերն զգալի թիվ էին կազմում և հիմնականում զբաղվում էին արհեստագործությամբ ու գործնական սերտ կապեր ունեին վրացիների հետ, որի արդյունքում վրացիները, տեղեկանալով Մակարավանքի վատթար վիճակի և վերանորոգման համար հանգանակվող գումարների մասին, իրենց նախաձեռնությամբ հանգանակություններ են կատարել և հավաքված 345 ո. 35 կոպ. նվիրել վանքին⁹:

Սոմխեթի քարեպաշտ հայերը հետ չեն մնացել շուլավերցիներից: Սոմխեթի ծխատեր քահանաների և տանուտերերի (գյուղապետներ) հատուկ նվիրագրով Մակարավանքի վանահայրն ստացել է 278 ո. 63 կոպ., իսկ առանց նվիրագրի՝ ևս 234 ո. 68 կոպ.:

Բացի կանխիկ գումարից՝ Հայաստանի և Վրաստանի տարբեր շրջաններից Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցը ձեռք բերեց նաև

⁹ Անդ, թ. 3:

¹⁰ Անդ:

եկեղեցական սպասք, հոգևորականների համար պատշաճ հանդերձանք, կենցաղային պարագաներ, անասուններ, պարեն և այլն¹¹։

Այսպիսի նվիրատվություններ, սակայն ավելի նվազ չափերով, Մակարավանքը ստացել է նաև 1875-1876 թթ.։

Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցի վանահայրության տարիների մուտքերը վկայում են ոչ միայն վանահոր եռանդուն աշխատանքի, այլև Մակարավանքն իբրև ծաղկուն վանական համալիր տեսնելու ժողովրդի մեծ ոգևորության մասին։

Ժապավինյալ մատյաններում մուտքերի մանրամասն գրանցումներին համահունչ են նաև ծախսերի գրանցումները։ Այսպիսի գրանցումներից հատկապես ուշագրավ են կրթօջախի շինարարության համար արված ծախսերի վերաբերյալ նշումները, որը ստորև ներկայացնում ենք ընթերցողի ուշադրությանը¹²։

1. Կառույցի հիմքերը փորելու, հողը հանելու և տարածքից հեռացնելու համար աշխատեցին յոթ հոգի, որոնցից ամեն մեկին, ընդհանուր մեկ օրվա այդ ողջ աշխատանքի համար, տրվեց 40 կոպ.	2.80
2. Վանքից հարավ-արևմուտք՝ 2 կմ հեռավորության վրա, որտեղ կար շինարարության համար անհրաժեշտ ավազ, այդ վայրից ավազի քարձման և գրաստով տեղափոխման համար աշխատող անձանց ընդհանուր տրվել է	4.50
3. Այդ սենյակի կառուցման համար երկու հոգի 50 կոպեկով քար հավաքեցին մեկ օր, ընդհանուր տրվեց	1
4. Հաջորդ օրը արդեն 4 հոգի կրկին քար հավաքեցին վանքից ոչ շատ հեռու մի վայրից։ Այդ աշխատակիցներին մեկ օրվա համար արդեն տրվեց 40 կոպ.	1.60
5. Արքունի անտառապետին այդ կառույցի ծածկի, կաղնու քսան գերանների համար տրվեց	11
6. Քանի որ սխալ հաշվարկ էին արել ծածկի գերանների համար, անտառապետից գնեցին կաղնու ևս տաս գերան	5
7. Այդ ընդհանուր երեսուն գերանները վանք հասցնելու համար վճարվեց	6.40
8. Վերոնշյալ գերանները կտրելու և տեղափոխման աշխատանքները կազմակերպելու համար, իբրև պարգև, վանահայրն իր կողմից անտառապահին տվեց	3

¹¹ Անդ, թ. 4։

¹² Անդ, թ. 5։

9. Կրթօջախն ուներ երկու պատուիսանների համար նախատեսված միջին չափի անցքեր: Այդ պատուիսանների համար երկու երկաթյա ճաղավանդակներ պատվիրվեց իջևանցի դարբին Պողոսյանի մոտ և վերցնելիս վանահայրը տվեց	4
10. Ռեուզկեցի (Դիտավան) Բաննահ Դազարյանին կրթօջախի շարի համար, բացի գումարից, տրվեց 15 կգ ցորեն: Ցորենն անձամբ վարպետին հանձնեց վանքի հովիվներից Հովսեփ քահանա Ալիխանյանցը	25
11. Բացի պատշար վարպետից՝ կառուցապատմանն օգնելու համար վճարվել է հինգ աշխատող անձանց ևս, ամեն մեկին՝ 85 կոպ., որը տվել է վանքի հովիվներից Ղուկաս քահանա Սիմոնյանցը	4.25
12. Վաղարշապատցի Սերգո Մուրադյանին երեք դռների, երկու փայտյա պատուիսանների և երկու փայտյա կուժերի համար վճարվեց	10
13. Կառուցապատման համար գնեցին մեկ պարկ կիր, որի համար վճարվեց	3.20
14. Գնված կրի պակասության պատճառով գնվեց ևս, որը մինչև վանք բերեցին վաճառողները	2.50
15. Սիս գյուղի բնակիչ (խառատ) Հովսեփին կրթօջախի ծածկը գերաններով կապելու և վերջնական տեսքի բերելու համար վճարվեց	20
16. Նույն (խառատ) Հովսեփը նույն կառույցի տանիքը սվաղելու համար վանահորից ստացավ	5
17. Իջևանցի Մովսես Սիմոնյանցի կրպակից, ձևամբ աչաջրեցի Հակոբ Գաբրիելյանցի, վանքի համար վանահոր խնդրանքով գնվեց 60 կգ երկաթ և տրվեց	6.5
18 Վերոնշյալ գնված երկաթը տվեցին աչաջրեցի դարբին Հարությունին, որ թե՛ նոր կառուցվելիք կրթօջախի և թե՛ վանքի մյուս պետքերի համար օղեր, սավոկ [= գոգաթիակ], վառարանի շիշ և նման կենցաղային իրեր պատրաստի, որի համար դարբինին վճարեցին	8

Կրթօջախի շինարարությունն սկսվեց 1872 թ. ապրիլին և ավարտվեց 1873 թ. սեպտեմբերին:

Շինարարության ավարտից հետո Աչաջրի Հովսեփ քահանա Խաչատրյանի ջանքերով հավաքագրվեց 7 երեխա: Սկզբնական շրջանում այդ երեխաները շաբաթը 2 օր, հետագայում՝ 4 օր, կրթություն էին ստանում եկեղեցու հովիվների մոտ, երբեմն էլ անձամբ վանահայրն էր դասավանդում¹³:

Թեև Մակարավանքի դպրոցը չդարձավ հոգևորականների երազած կրթօջախը, սակայն կարևորվեց նրանով, որ դարձավ տարածաշրջանի

¹³ Անդ. թ. 8:

և հատկապես Աչաջուր գյուղի հոգևոր դպրոցի նախատիպը. շրջանի հոգևորականների ջանքերով ևս մի քանի այդպիսի դպրոց հիմնվեց:

Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցը 1874 թ. սեպտեմբերին վանքի դարպասներից դուրս՝ հարավարևմտյան մասում, կառուցեց անասնագոմ: Ընթացքում կառուցվեց նաև փուռ՝ հացը տեղում թխելու համար:

1874 թ. Ղազախից Կարապետ վարդապետի ջանքերով Մակարավանքի համար հավաքվեց 13 պարկ (650 կգ), ևս 95 կգ ցորեն ու գարի, և ամեն ի պահ տեղավորվեց Սևանի շտեմարաններից մեկում: Նույն թվականի դեկտեմբերի 6-ին եղած ողջ ցորենն ու գարին կրկին Հոգեշնորհ Կարապետ վարդապետի դրամական միջոցներով տարվեց Ցամաքաբերդի ալրաղաց: Սակայն Սևանում ամբարված ողջ հացահատիկը ալրաղաց չհասավ, քանի որ ցամաքաբերդցիները ճանապարհին Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցից գողացան 1 պարկ և 85 կգ հացահատիկ, որի մասին վանահայրը սեպտեմբերի 16-ին գեկուցեց Սուրբ Էջմիածնի Սինդոխին և խնդրեց պատժել հափշտակողներին¹⁴:

1875 թ. փետրվարի 12-ի գիշերը Մակարավանքից գողացան մի շարք իրեր ևս վանահոր մոտ պահվող գումարը: Այս դեպքից հետո վանքի ֆինանսական վիճակը շատ ծանրացավ: Վանահայրն անգամ չկարողացավ վանքի վարձու ծառայողներին վճարել իրենց հասանելիքը, վանքի վրա զգալի պարտքեր կուտակվեցին:

Գողության մասին վանահայրը առաջինը տեղեկացրեց Սուրբ Էջմիածնի Սինդոխին, որը դեռ չէր էլ գրադվել ցամաքաբերդցիների հարցով, ապա ստիպված դիմեց Գանձակի դատարան:

Այս միջադեպը մեծ զլխացավանք դարձավ վանքի համար: 1876 թ. հոկտեմբերի 20-ին վանահորը կանչեցին Սուրբ Էջմիածին՝ բացատրություն տալու: Վարդապետը շեշտել էր, որ գողությունը կազմակերպել են Աչաջրի մի քանի հարուստներ, որոնք փորձում էին տիրանալ վանքապատկան հողերին, օրեր առաջ էլ սպառնացել էին իրեն:

1876 թ. նոյեմբերի 17-ին Սինդոքը կրկին լսում է Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցի հայտարարությունը, քննում նրա դեմ ստացված ինչ-ինչ գրություններ, ինչպես նաև Քարվանսարա և Պողոսքիլիսա գյուղերի հայ հասարակության խնդրագիրը, որում շեշտվում է. «...Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգեանց իր բարի խրատներով շահել է միշտ մեր հասարակության սիրտը սուրբ եկեղեցեաց մէջ, մեր, լսելով որ յիշեալ Գրիգոր վարդապետիցն չարախօսութիւն են արել, խոնարհաբար խնդրում ենք, որ

¹⁴ Անդ, թ. 10:

թշնամութիւն է այդ եւ գրպատութիւն, դարձեալ խոնարհաբար խնդրեմք, որ ուղարկէք գայ իւր վանքը, որ այսուհետեւ պիտի շահուինք մեր նորա արժանաւոր խրատական խօսքերով...»¹⁵:

Սակայն Սինողի որոշման համաձայն՝ Գրիգոր վարդապետի վանահայրությունը դադարեցվում է, մերժվում է գյուղերի հայ բնակիչների պահանջը: Որոշման մեջ նշվում է նաեւ, որ անկախ դատական քննության ընթացքից, վարդապետից պետք է գանձել նաեւ գողացված ողջ դրամը¹⁶:

Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցի՝ Սուրբ Էջմիածին ուղարկած հաջորդ գրությունները թվագրված են արդեն վանահայրության պաշտոնը հանձնելուց հետո՝ 1876-ի նոյեմբերի 27-ին եւ 1877 թ. հունվարի 31-ին: Առաջինում Սուրբ Էջմիածին խնդրում է զիջել իր ունեցած 75 ո. պարտքը, իսկ երկրորդում՝ թույլտվություն է խնդրում դարձյալ շրջել գյուղերում եւ հօգուտ վանքի դրամահավաք կատարել: 1877 թ. մարտի 2-ի թիվ 209 արձանագրությամբ Սինողը մերժում է վարդապետի երկու խնդրանքն էլ, ավելին՝ նրան սաստում են. «...մի՛ եւս վստահացի նա անկողդ գրագրութեամբ ձանձրացուցանել զծայրագոյն իշխանութիւն իւր...»¹⁷:

Մեզ համար հստակ չէ՝ 1877 թ. հետո վանահայրը հոգևոր ծառայությունը շարունակել է այլ վայրում, թե՛ մահացել է հենց Մակարավանքում (վերոհիշյալ արձանագրության մեջ շեշտվում էր նաեւ, որ վարդապետը վանքի տարածքը լքելու իրավունք չունի): Մահվան ստույգ թվականը եւս հնարավոր չեղավ ճշտել: 1881 թ. մարտի 17-ին Սինողից Վրաստանի հայոց վիճակային կոնսիստորիա առաքված գրության մեջ ասվում է, որ 1880 թ. մայիսին Գրիգոր վարդապետը դեռ կենդանի է եղել, իսկ ահա այդ գրության մեջ նա հիշատակվում է իբրեւ «վախճանեալ վանահայր»¹⁸:

Իհարկե, տարիների հեռվից դժվար է դատել ու լիովին պարզ պատկերացում կազմել Մակարավանքի թե՛ ձեռքբերումների, թե՛ կորուստների մասին, սակայն Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցի վանահայրության 5 տարիների ընթացքում վանական համալիրն իսկապես ապրել է թե՛ հոգևոր, թե՛ տնտեսական վերելք:

Գրիգոր վարդապետ Տեր-Գևորգյանցից հետո Մակարավանքի նոր վանահայր է նշանակվել Հովնան վարդապետ Սուրբասյանցը:

¹⁵ ՀԱԱ, ֆ. 56, ց. 5, թղթ. 99, թ. 461-462:

¹⁶ Անդ:

¹⁷ ՀԱԱ, ֆ. 56, ց. 5, թղթ. 100, թ. 266:

¹⁸ ՀԱԱ, ֆ. 53, ց. 1, գ. 2930, թ. 1:

РЕЗЮМЕ

В статье на основе документов из Национального архива Армении рассматриваются фрагменты истории монастыря Макараванк в годы настоятельства архимандрита Григора Тер-Геворгянца. Архимандрит Григор принял настоятельство по кондаку N 6 Католикоса Геворга IV Костантинопольского от 3 января 1872 г. Сохранившиеся документы свидетельствуют о том, что пять лет настоятельства архимандрита Григора можно охарактеризовать как годы действительно духовного и экономического подъема монастырского комплекса. После архимандрита Григора настоятелем монастыря был назначен архимандрит Овнан Сукиасян.

SUMMARY

Based on documents kept in the state archives of Armenia, the article reveals historical episodes of Makaravank during the abbacy of Archimandrite Grigor Ter-Gevorkiants. Archimandrite Grigor took the office of the abbot according to encyclical N 6 issued on January 3, 1872 by Catholicos Gevorg IV Constantiopolsetsi. Existing details show that during five years of Archimandrite Grigor's abbacy the monastic complex truly enjoyed both spiritual and economic growth. He was succeeded by Archimandrite Hovnan Soukiassian in the office of the abbot of Makaravank.

